

PRASĪBA PRET VALDES LOCEKLI PAR ATRAUTĀS PEĻŅAS PIEDZIŅU

CLAIM AGAINST A MEMBER OF THE BOARD FOR LOST PROFITS

Reinis Ivanovs, *Bc. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes maģistrants

Summary

A claim for recovery of lost profits involves an analysis of various complex legal and economic considerations. On 28 September 2023, the Supreme Court of the Republic of Latvia adopted judgment № SKC-368/2023. The judgment provided an extended analysis of a claim for recovery of lost profits against a member of the board. The author of the current article analyses both the conclusions expressed in the judgment and numerous additional considerations that should be taken into account in claims for recovery of lost profits against a member of the board.

Atslēgvārdi: zaudējumu atlīdzība, atrautā peļņa, valdes locekļa atbildība

Keywords: damages, lost profits, liability of a member of the management board

Ievads

Civillikuma¹ (turpmāk – CL) 1770. pants, izmantojot senatnīgu terminoloģiju,² skaidro, ka ar zaudējumu jāsaprot katrs mantiski novērtējams pametums. CL 1779. pants paredz, ka katram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību nodarījis. Pašreizējās jēdzienu “zaudējumi” un “zaudējumu atlīdzība” izpratnes pamatā ir personu savstarpējo ekonomisko attiecību vēsturiskā attīstība. Piemēram, atbilstoši Akvīlija likumiem (kas zaudējumu atlīdzību regulēja 286. gadā pirms mūsu ēras), ja pārgriezta saite, ar kuru laiva piesieta pie krasta, cietušais varēja prasīt atlīdzību tikai par sabojāto saiti, bet ne aizpeldējušo laivu.³ Salīdzinājumam jānorāda, ka šobrīd zaudējumu atlīdzības pamati var būt saistīti ar konkurences tiesību, autortiesību pārkāpumiem u. tml. ekonomiski sarežģītiem prasījumiem, kādi relatīvi nesen nemaz nebija pazīstami.

¹ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [21.01.2024. red.].

² Torgāns K. Komentārs Civillikuma 1770. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 267. lpp.

³ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 172. lpp.

Viens no zaudējumu atlīdzības aspektiem, kas ir raisījis diskusiju tiesību zinātnē, ir atrautā peļņa. Līdz šim maz apskatīts atrautās peļņas piedziņas aspekts ir valdes locekļa atbildība par sabiedrības negūto peļņu. Tāpēc rakstā sniegts vispārīgs apskats prasījumam par atrautās peļņas atlīdzību no valdes locekļa, kā arī problemātisko aspektu analīze.

1. Atrautā peļņa kā zaudējumu veids

Lai analizētu atrautās peļņas piedziņu, sākotnēji ir svarīgi saprast atrautās peļņas kā tiesību institūta vietu un nozīmi Latvijas civiltiesību sistēmā. Domstarpības var rasties par CL 1771. pantā un 1772. pantā ietverto zaudējumu iedalījumu. CL 1771. pants nosaka: “Zaudējums var būt vai nu tāds, kas jau cēlies, vai tāds, kas vēl stāv priekšā; pirmajā gadījumā tas dod tiesību uz atlīdzību, bet otrajā uz nodrošinājumu.” Savukārt atbilstoši CL 1772. pantam atrautā peļņa ir nevis priekšā stāvošs zaudējums, bet jau cēlies zaudējums.

Jēdziena “priekšā stāvoši zaudējumi” skaidrojums ir rodams CL priekštecī – 1864. gada Vietējo civillikumu kopojumā (turpmāk – VCL). Proti, CL 1771. panta analogs – VCL 3436. pants – noteica: “Zaudējums var būt vai nu tāds, kas jau noticis, vai tāds, kas vēl stāv priekšā; pirmajā gadījumā tas dod tiesību uz atlīdzību, bet otrajā uz nodrošinājumu.” Taču atšķirībā no CL 1771. panta VCL 3436. pantam bija piezīme: *šeit ir runa tikai par jau notikušu zaudējumu; par vēl priekšā stāvošu skat. 687, 982.–984. u. c. p.*⁴ Šī piezīme nav pārņēma CL, tomēr tā norāda, ka priekšā stāvoši zaudējumi vēsturiski nemaz nav tikuši regulēti VCL nodaļā par zaudējumiem. Piemēram, VCL 687. pants paredzēja tiesības prasīt galvojumu, ka nākotnē valdījums netiks traucēts no konkrētās personas puses.⁵ Līdz ar to atrautā peļņa CL pamatoti nav norādīta kā priekšā stāvošs zaudējums. Vēl jo vairāk, tā kā prasījums par zaudējumu atlīdzību nevar būt par vēl neesošu aizskārumu, priekšā stāvoši zaudējumi nemaz nav saistīti ar zaudējumu atlīdzību CL izpratnē.

Atrautā peļņa pat nevarētu būt priekšā stāvošs zaudējums, jo atrautās peļņas kā zaudējumu veida mērķis nav sniegt nākotnes nodrošinājumu. Atrautās peļņas atlīdzības mērķis ir radīt tādu mantisko stāvokli cietušajam, kādā viņš būtu, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi.⁶ Tā ļauj pilnībā atlīdzināt jau cēlušos zaudējumus jeb “pilnu interesi”⁷ – tagadējās mantas samazinājumu un atrauto peļņu. Tagadējās mantas samazinājuma apmēra noteikšana ir salīdzinoši vieglāka, taču precīzas atrautās peļņas noteikšana var izrādīties krietni sarežģītāka. Tāpēc CL atrautās peļņas atlīdzināšanai paredz zemāku pierādīšanas sliekšni (paticamības pakāpi).

⁴ Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojums. 3. daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valters un Rapa, 1928, 396. lpp.

⁵ Par priekšā stāvošiem zaudējumiem sk. vairāk: Fillers A. Priekšā stāvošo zaudējumu jēdziena vēsturiskā interpretācija. Grām.: Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 148.–154. lpp.

⁶ Kalniņš E. Jēdziena “zaudējumi” izpratnes tālākas attīstīšanas nepieciešamība. Grām.: Latvijas Republikas Satversmei – 95. Latvijas Universitātes 75. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017, 61. lpp.

⁷ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 172. lpp.

Tiesu praksē ir atzīts, ka sagaidāmās peļņas atrāvuma apmēra noteikšana balstās galvenokārt uz ekonomiskiem aprēķiniem. Lai noteiktu sagaidāmās peļņas atrāvumu, ir jāanalizē nevis realizētā saimnieciskā darbība, bet gan plānotā, taču nenotikusi saimnieciskā darbība, ņemot vērā dažādus faktoros, kas var ietekmēt peļņu.⁸ Būtiski, ka pierādīšana līdz patīcamības pakāpei nenozīmē tikai potenciālo ieņēmumu aprēķinu. Ne mazāk svarīgi ir pietiekami precīzi noteikt arī izdevumus, kādi būtu radušies nerealizētās ieceres rezultātā. Tādēļ, lai noskaidrotu atrauto peļņu, ir jāveic ekonomisks novērtējums un matemātisks aprēķins – no ieņēmuma jāatskaita ražošanas un realizācijas izdevumi, kā arī maksājami nodokļi.⁹

Minētās atziņas ir būtiskas jebkurā prasījumā par atrautās peļņas piedziņu, tostarp par atrautās peļņas piedziņu no kapitālsabiedrības valdes locekļa.

2. Prasība pret valdes locekli par atrautās peļņas piedziņu

Valdes locekļa atbildība ir nostiprināta Komerclikuma¹⁰ (turpmāk – KL) 169. pantā. Panta pirmā daļa paredz, ka valdes loceklim savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Savukārt trešajā daļā ir paredzēts, ka valdes locekļa atbildība neiestājas, ja viņš pierāda, ka ir rikojies kā krietns un rūpīgs saimnieks. Līdz ar to likumdevējs KL 169. pantā ir noteicis apgriezto pierādīšanas pienākumu¹¹ jeb vainas prezumpciju.

Vainas prezumpcijas kā civiltiesiskās atbildības modeļa piemērošanai tiek izmantoti tie paši vispārējās civiltiesiskās atbildības noteikšanas kritēriji. Proti, atbildība iestājas par prettiesisku rīcību, kas ir radījusi tādus zaudējumus, kuri ir cēloniskā sakarā ar atbildētāja darbību vai bezdarbību. Šajā ziņā uzmanība ir jāvērs uz pirmo kritēriju – prettiesiska rīcība. Vispārīgajā vainas modelī *prettiesiska rīcība* sastāv no divām komponentēm: 1) tiesisko labumu aizskārums¹² un 2) vainojamības.¹³ Lai iestātos valdes locekļa atbildība, ir nepieciešamas abas komponentes. Vainas prezumpcija norāda vienīgi to, ka pierādīšanas pienākums ir potenciālajam tiesību aizskārējam, šajā gadījumā – valdes loceklim. Taču tas nenozīmē, ka vainas prezumpcijas gadījumā vainas elements tiek izslēgts. Tieši otrādi, viens no galvenajiem, ja ne pats galvenais, valdes locekļa uzdevumiem ir pierādīt, ka viņš nav vainojams jeb ir rikojies kā krietns un rūpīgs saimnieks. Ja valdes loceklis to nedara vai nespēj izdarīt, tiesai ir jākonstatē, ka vainas prezumpcija nav atspēkota, un valdes loceklim iestājas atbildība.

Tāpēc, autora ieskatā, vainas prezumpcijai ir tieši procesuāls raksturs, nevis materiāls, jo vispārējais vainas modelis un vainas prezumpcijas modelis atšķiras tikai ar priekšnoteikumu apjomu, kāds ir jāpierāda tieši prasītājam. Tādējādi vainas

⁸ Augstākās tiesas 22.10.2015. spriedums lietā Nr. SKC-131/2015 (C24083209), 6.3. punkts.

⁹ Augstākās tiesas 27.05.2020. spriedums lietā Nr. SKC-309/2020 (C24044908), 11. punkts.

¹⁰ Komerclikums: LV likums. Pieņemts 13.04.2000. [18.02.2024. red.].

¹¹ Novicāne E. Valdes locekļa atbildība par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 251. lpp.

¹² Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 264. lpp.

¹³ Brants E. Vainas un tās pakāpju nozīme civiltiesiskās atbildības kontekstā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte, Rīga: 2022, 203. lpp.

prezumpcijas modelis procesuāli pārnes vainojamības aspekta atspēkošanu uz atbildētāju, bet neizslēdz to kā elementu pavisam.

Minētās atziņas ir būtiskas, apskatot prasību par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa. Senāts 2023. gada 28. septembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. SKC-368/2023 (turpmāk – Spriedums), kas ir veltīts tieši prasībai pret valdes locekli par atrautās peļņas piedziņu. Spriedumā ir izteikta atziņa: “Ja pret valdes locekli ir celta prasība par atrautās peļņas piedziņu, tiesai, nosakot zaudējumu (atrautās peļņas) esību, ir jāapsver, vai lietā ir konstatējami tādi ticami un pietiekami apstākļi, kas ļauj secināt, ka, gadījumā ja valdes loceklis būtu rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, prasībā apgalvotā peļņa noteikti būtu gūta. Pienākums norādīt šādus apstākļus un iespēju robežās tos pierādīt gulstas uz prasītāju.”¹⁴

Minētā tēze, autora ieskatā, norāda uz papildu apsvērumu, kas ir jāņem vērā prasītājam, nosakot atrautās peļņas apmēru. Šajā sakarā jāatgādina, ka atrautās peļņas noteikšana jau pati par sevi balstās uz sarežģītu ekonomisku aprēķinu. Neatkarīgi no atbildības modeļa prasītājam ir jāsniedz “paticams” aprēķins par to, kāda būtu bijusi peļņa, ja prettiesiskās rīcības nebūtu bijis. Ņemot vērā valdes locekļa pienākumu personisko raksturu,¹⁵ prasītājam nāksies izveidot tādu atrautās peļņas aprēķinu, kas ietvers atbildētāja rīcību kā krietnam un rūpīgam saimniekam konkrētajos apstākļos. Proti, prasītājam būs jāpierāda tāds peļņas apmērs, ko būtu guvis konkrētais valdes loceklis, rikodamies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

Autors pilnībā piekrīt, ka atrautās peļņas aprēķinam ir jābūt prasītāja pierādīšanas sfērā. Taču apstākļu iekļaušana par konkrētā valdes locekļa hipotētisko rīcību kā krietnam un rūpīgam saimniekam var izrādīties pārāk liels slogs, kas šāda veida prasības padarītu mazefektīvas. Turklāt šāds modelis rada šaubas par vainas prezumpcijas piemērošanu prasībās par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa. Tāpēc ar Senāta norādi uz pierādīšanu “iespēju robežās” būtu jāsaprot tāds atrautās peļņas aprēķins, kas ir balstīts uz visu prasītājam saprātīgi pieejamo informāciju. Savukārt atbildētājam būtu pienākums pierādīt, ka konkrēto peļņas apmēru viņš kā krietns un rūpīgs saimnieks nebūtu guvis.

Kā otra Spriedumā iekļautā atziņa būtu izceļama: “Nav strīda, ka komercdarbības mērķis ir peļņas gūšana. [...] Taču tas nenozīmē, ka komersantam vienmēr ir arī reālas izredzes un izdodas noslēgt peļņu nesošus darījumus. [...] Tāpat atsevišķos gadījumos komersants var būt pats ieinteresēts noslēgt peļņu nenesošu darījumu.”¹⁶

Jāpiekrīt, ka noteiktā laika periodā sabiedrības mērķi un līdz ar to arī darījumi var nebūt vērsti tieši uz peļņas gūšanu, bet, piemēram, uz kapitālsabiedrības reputācijas uzlabošanu¹⁷ vai ilgtspējīgu pārvaldību.¹⁸ Tas nozīmē, ka, izskatot prasību par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa, būtisks ir laika periods, par kuru ir celta prasība. Svarīgi būs noteikt valdes locekļa atbildību konkrētajā laika posmā – valdes locekļa kā krietna un rūpīga saimnieka rīcību atbilstoši sabiedrības

¹⁴ Augstākās tiesas 28.09.2023. spriedums lietā Nr. C33275321 (SKC-368/2023), 7. punkts.

¹⁵ Kārklīšs J., Brants E. Par Komerclikuma 172. panta sestajā daļā noteiktā trīs mēnešu termiņa juridisko dabu. Jurista Vārds, Nr. 43 (1153), 27.10.2020., 12.–18. lpp.

¹⁶ Augstākās tiesas 28.09.2023. spriedums lietā Nr. C33275321 (SKC-368/2023), 9. punkts.

¹⁷ Caune K. Vai visiem valdes noslēgtajiem darījumiem jānes peļņa? Forbes Latvija, Nr. 53, 2023, 8.–10. lpp.

¹⁸ Gregersone A. Eiropas Savienības taksonomija un ilgtspējīgas finanses: iespēja vai izaicinājums. Jurista Vārds, Nr. 8 (1326), 20.02.2024., 21.–24. lpp.

mērķiem prasības celšanas laika periodā. Ja valdes loceklis pierādītu, ka ir rīkojies atbilstoši sabiedrības attiecīgā laika perioda interesēm, atbildība neiestātos atbilstoši KL 169. panta ceturtajai daļai.

3. Problemātiskie aspekti prasījumam par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa

Iepriekš aplūkotie jautājumi sakarā ar prasību par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa bija balstīti uz Spriedumā izdarītajiem apsvērumiem. Tomēr, autora ieskatā, apskatīšanas vērti jautājumi ir arī par krietna un rūpīga saimnieka klauzulas piemērošanu un par darījumu veidiem, uz kuru pamata valdes loceklis atbild par negūto peļņu.

Kā jau teikts iepriekš, prasībās par zaudējumu piedziņu no valdes locekļa likumdevējs ir noteicis apgrieztās pierādīšanas modeli tāpēc, ka tieši valdes locekļu, nevis dalībnieku rīcībā ir visa informācija par sabiedrības darbību. Taču apgrieztais pierādīšanas modelis nenozīmē, ka prasītājam nav jāpierāda zaudējumu apmērs. Līdz ar to prasītājam (dalībnieku sapulcei) būs jāveic atrautās peļņas aprēķins ar ierobežotu informācijas daudzumu.

Šādos apstākļos atrautās peļņas aprēķins varētu būt ne tikai neprecīzs, bet arī pārspīlēts. Tas ir pamatojams ar tā dēvēto atpakaļskata problemātiku. Proti, cilvēkiem piemīt tendence pārvērtēt zināma rezultāta paredzamību, ja novērtēšana tiek veikta pēc rezultātu iestāšanās.¹⁹ Tāpēc sagaidāms, ka prasījumi par atrauto peļņu varētu balstīties uz pārlieku optimistisku vērtējumu par to, kādus lēmumus attiecīgais valdes loceklis vai locekļi varēja pieņemt.²⁰ Autora ieskatā, šādi prasījumi būtu uzskatāmi par nepamatotiem vismaz divu iemeslu dēļ.

3.1. Valdes locekļa atbildības standarts

Pirmkārt, valdes loceklim vajadzētu būt atbildīgam tikai tad, ja viņa rīcība ir bijusi pretēja saprātīgai komerciālās apgrozības praksei.²¹ Proti, valde regulāri pieņem lēmumus, kas ietekmē sabiedrības pašreizējo stāvokli un attīstības iespējas. Bieži vien valde nevar pilnībā prognozēt savas rīcības sekas, jo tās ir atkarīgas no vairākiem neparedzamiem faktoriem. Šāda nenoteiktība atbilst parastam komercdarbības riskam, līdz ar to nebūtu pareizi uzlikt valdes loceklim atbildību par kļūdām, kuras būtu pieļāvis krietns un rūpīgs saimnieks.²²

Otrkārt, pārlieku optimistisks atrautās peļņas aprēķins nemaz neatbilstu vainas pakāpei – krietns un rūpīgs saimnieks. KL 169. panta pirmajā daļā likumdevējs ir izvēlējis, ka valdes loceklis atbild par katru neuzmanību. Taču tas nenozīmē,

¹⁹ Novicāne E. Valdes locekļa atbildība par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 116.–117. lpp.

²⁰ Tiesu praksē jau ir bijuši gadījumi, kad tiek analizēti prasījumi par atrauto peļņu, kas ir balstīti uz ierastai komercpraksi neatbilstošiem apsvērumiem, piemēram, ka isā laikā sadarbību ar prasītāju izbeigtu gandrīz visi klienti. Sk., piem., Augstākās tiesas 2022. gada sprieduma lietā SKC-[H]/2022 11.3. punktu.

²¹ Augstākās tiesas 23.11.2018. spriedums lietā Nr. C26097912 (SKC-291/2018), 9. punkts.

²² Rudāns S. Valdes locekļa atbildība par sabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Jurista Vārds, Nr. 1 (752), 2013.

ka KL pieprasītu valdes locekļa rīcības atbilstību izcili uzmanīgas, ātras un drošas personas standartam.²³ Krietna un rūpīga saimnieka latiņa nevar un tai nevajadzētu paredzēt peļņas nodrošināšanu kapitālsabiedrībai no visiem darījumiem. Savukārt atrautās peļņas aprēķins, kas ir balstīts uz tādu scenāriju, neatbilstu vainas pakāpei, par kuru iestājas valdes locekļa atbildība.

Šajā sakarā jānorāda, ka precīzas summas noteikšana varētu būt sarežģīts uzdevums, ko nāksies risināt tiesām. Sarežģītība būs apstākļi, ka tiesām (ja valdes loceklis neatspēkos vainas prezumpciju) būs jānosaka, kādu daļu no prasītās summas būtu guvis krietns un rūpīgs saimnieks. Turpretī prasītās summas daļa, kuru būtu guvusi tikai izcili uzmanīga, ātra un droša persona, tiesai būs jānoraida.

3.2. Komercdarījumu iedalījuma nozīme

Otrs būtiskais aspekts ir darījumu veidi, uz kuru pamata varētu vērst prasību pret valdes locekli par atrautās peļņas piedziņu. Komercdarījumus iedala pamatdarījumos, palīgdarījumos un blakusdarījumos. Nav šaubu, ka zaudējumi kapitālsabiedrībai var rasties no visiem darījumu veidiem un valdes loceklim ir jāatbild par tagadējās mantas samazinājumu neatkarīgi no darījuma veida. Tomēr prasījumam tieši par negūto peļņu vajadzētu būt saistītam pārsvarā ar kapitālsabiedrības pamatdarījumiem. Prasījumam par atrauto peļņu sakarā ar palīgdarījumiem un blakusdarījumiem vajadzētu būt izņēmuma raksturam un pieļaujamam tikai šādos gadījumos.

Valdes loceklim ikdienā var nākties noslēgt neskaitāmus darījumus, tādējādi izdarot vairākas komerciāla rakstura izvēles. Komerciālās rīcības brīvība ir neatņemama kapitālsabiedrības vadības sastāvdaļa, kas piešķir valdes loceklim tiesības izlemt, kā konkrētajā situācijā rīkoties, piemēram, kuru no dažādajām iespējām izmantot.²⁴ Izvēles izdarīšana ekonomikā tiek saistīta ar alternatīvajām izmaksām. Alternatīvās izmaksas ir jebkura visaugstāk novērtētā iespēja, no kuras ir jāatsakās, izvēloties citu variantu.²⁵ Katram darījumam ir alternatīvās izmaksas, tas ir, katru darījumu var salīdzināt ar tā otru labāko alternatīvu. Valdes loceklim būtu rūpīgi jāapsver katra pamatdarījuma alternatīvās izmaksas, jo tieši tāds ir valdes locekļa pamatuzdevums – konkurēt un pelnīt attiecīgajā nozarē. Tomēr izsvērt katra darījuma, tostarp palīgdarījuma un blakusdarījuma, alternatīvās izmaksas būtu gan sarežģīti, gan neracionāli.

Valdes loceklis nedrīkst baidīties, ka katrs viņa noslēgtais darījums tiks apstrīdēts tāpēc, ka tas nav nesis peļņu. Līdz ar to secinājums, ka prasījumam par atrautās peļņas piedziņu varētu pakļaut katru palīgdarījumu un blakusdarījumu, nonāktu pretrunā ar KL pamatbūtību. KL normu mērķis ir veicināt komercietisko apgrozību, nodrošinot vienkāršību un ātrumu komercdarījumu noslēgšanā un izpildē.²⁶ Ja valdes loceklim būtu jāmēģina radīt peļņu no jebkura darījuma, racionālāks viņa lēmums būtu šādus darījumus nemaz neslēgt. Tomēr tāds scenārijs būtiski kavētu

²³ Čakste K. Nejaušība un nepārvarama vara Latvijas Civillikumos. Jurists, Nr. 71/72, 1937, 12.–16. lpp.

²⁴ Novicāne E. Valdes locekļa atbildība par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 96. lpp.

²⁵ Bikse V. Ekonomikas teorijas pamatprincipi. Mācību līdzeklis. Rīga: SIA "Izglītības soļi", 2007, 31. lpp.

²⁶ Kārklīšs J. Noilgums piespiedu nomas attiecībās komercietībā. Jurista Vārds, Nr. 9 (1015), 27.02.2018., 14.–19. lpp. Ar atsauci uz: Strupiņš A. Par Komerclikuma projektu, nododot to Saeimas izskatīšanai un vispārējai iepazīšanai. Latvijas Vēstnesis, Nr. 163/166, 20.05.1999.

komercietiesisko apgrozību. Kā izņēmumu var minēt tādu sabiedrības lietu pārdošanu, kuru vērtība pati ir pieaugusi kopš iegādes brīža. Piemēram, ja sabiedrībai ir nepieciešams pārdot komercdarbībai vairs nevajadzīgu lietu un tās tirgus vērtība kopš iegādes brīža ir pieaugusi. Tādā gadījumā valdes loceklim varētu pārmest, ka viņš nav spējis pārdot sabiedrības aktīvus par tirgus vērtību, tādējādi negūstot peļņu no konkrētā darījuma.

Kopsavilkums

1. Prasībās par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa ar Senāta norādi uz pierādīšanu “iespēju robežās” būtu jāsaprot tāds atrautās peļņas aprēķins, kas ir balstīts uz visu prasītājam saprātīgi pieejamo informāciju. Savukārt atbildētājam būtu pienākums pierādīt, ka konkrēto peļņas apmēru viņš kā krietns un rūpīgs saimnieks nebūtu guvis.
2. Izskatot prasību par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa, būtisks ir laika periods, par kuru ir celta prasība. Ja valdes locekļa rīcība atbilst sabiedrības attiecīgā laika perioda interesēm, tai ir jāatbilst krietna un rūpīga saimnieka klauzulai.
3. Sagaidāms, ka prasījumos pret valdes locekli atrautās peļņas aprēķini būs pārlieku optimistiski. Šādi prasījumi būtu noraidāmi vismaz divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, pārlieku optimistisks aprēķins nevar būt atbilstošs saprātīgai komerciālās apgrozības praksei. Otrkārt, tāds aprēķins neatbilst likumdevēja noteiktajam valdes locekļa rūpības standartam.
4. Prasījumam par atrautās peļņas piedziņu no valdes locekļa vajadzētu būt saistītam pārsvarā ar kapitālsabiedrības pamatdarījumiem. Prasījumiem par atrauto peļņu sakarā ar blakusdarījumiem un palīgdarījumiem vajadzētu būt izņēmuma raksturam.